

Kort over narrative landskaber

Michael White: *Kort over narrative landskaber*, Hans Reitzel, 303 sider, 349 kr.

En viden du ikke vidste at du vidste

Ole Fogh Kirkeby skriver i sin anmeldelse af bogen *Kort over narrative landskaber*¹, at Michael White »ved noget, som vi ikke ved, at vi ved«. Jeg er helt enig, og det er den røde tråd i min forståelse af Michael White og denne hans seneste og sidste bog. Han vidste ikke blot noget, som vi ikke ved, at vi ved. Jeg tror også, at han igen og igen kom til at vide noget, som han ikke selv vidste, at han vidste – og at det var dén nysgerrighed, der drev ham. Michael White var åben og fordomsfri og havde en enorm respekt for sine klienter og deres evner til at være *agenter i deres eget liv*. Han turde være i historierne sammen med sine klienter og lade sig føre gennem usikre meningsforladte landskaber, indtil der på et eller andet tidspunkt åbenbarede sig et landskab, hvor klienten og Michael White (og af og til også de eksterne vidner) blev vidende om en mening, de ikke havde en anelse om, at de skulle komme til at kende. Michael White havde ikke på forhånd en ide om, i hvilken retning klientens historie gik – og det er en meget etisk, ydmyg og antiautoritær indstilling til andre menneskers liv.

Titlen på bogen hentede Michael White ud af en metafor, der tog udgangspunkt i hans egen interesse i cykling: Terapi er som et bakket terræn, hvor alle konturer af det passerede landskab indprentes i ens sind. Den store fryd er, når målstregen er

1 I Psykolognyt nr. 16, september 2008.

passeret, for netop i det øjeblik findes muligheden for åbningen af et landskab med viden, man ikke vidste, at man havde.

Michael White har beskrevet seks forskellige slags narrative landskaber, man som terapeut kan lade sig inspirere af. De såkaldte positionskort, som er tegnet og grundigt beskrevet i bogen, gør tankegangen bag brugen tydelig og overskuelig, men Michael White gør det samtidigt klart, at bogen ikke er en »opskrift« på den bestemte rækkefølge, der er hensigtsmæssig at følge i terapi. Som jeg ser det, er det derfor en vanskelig udfordring at skulle vælge og vrage mellem disse positionskort, men det er også en lettelse, at man ikke behøver at lade sig styre af en stram retningslinje. Der er rig mulighed for, at den enkelte terapeut kan udvikle sin egen narrative praksis og indpasse dem i sin egen metode med inspiration fra disse positionskort. Og så gør det måske udfordringen lidt lettere, når man ved, at Michael White var 20 år om at nå dertil, hvor han var.

De seks forskellige slags narrative landskaber hedder *eksternaliserende samtaler*, *genforfattende samtaler*, *genmedlemsgørende samtaler*, *definerende ceremonier*, *samtaler der fokuserer på unikke hændelser* og *stilladserende samtaler*. Jeg vil ikke gennemgå dem alle, men dvæle lidt ved de tre af landskaberne, der måske giver mest mening for mig. Jeg skriver »måske«, fordi det er vanskeligt at fremhæve nogle frem for andre, fordi de alle giver mening i forskellige kontekster, samtidigt som landskaberne kan »bygge ovenpå hinanden«; fx kan det i en given kontekst være meningsfuldt at lade den terapeutiske samtale tage

udgangspunkt i landskabet over *eksternaliserende samtaler*, for derefter at fortsætte med landskabet over *samtaler der fokuserer på unikke hændelser*.

Det første narrative landskab hedder *eksternaliserende landskaber*, og handler om at sætte problemer udenfor personen. I vores kultur er det almindeligt at tale internaliserende om problemer, hvilket er begrænsende for personens udviklingsmuligheder. Ikke mindst i skolesammenhænge, hvor vi ofte møder udsagn som »han er et problem«, »han kan ikke koncentrere sig« eller »han forstyrrer de andre«. Når vi i stedet taler eksternaliserende om problemer, skifter fokus fra personen til problemet, og det bliver »ikke personen der er problemet, men problemet, der er problemet«. Dette fokus giver personen og netværket mulighed for at distancere sig fra problemet, kigge på det ude fra og handle på det.

Positionskortet danner grundlag for kortlægningen af eksternaliserende samtaler og består af 4 punkter, der handler om først at definere problemet, dernæst kortlægge det, hvorefter effekten af problemets aktiviteter evalueres og begrundes.

Michael White giver et eksempel med en dreng med diagnosen ADHD (uden D'et), som får en ny forståelse af sig selv og sin diagnose. Ved at eksternalisere problemet, finder drengen, hans forældre og Michael White sammen frem til at kalde problemet (der er lig ADHD'en) for Fætter Slem. Det giver drengen og hans forældre mulighed for at distancere sig, og vigtigst af alt giver det drengen *agenthed*. Han kommer til at vide noget om ADHD'en, som han ikke vidste, og han får en forståelse for, at ADHD ikke er noget, der er inde i ham, men snarere en udefrakommende form for drillepind, der ynder at forstyrre ham. Det giver både ham og hans omgivelser mulighed for at handle overfor drillepinden og begrænse dens handlerum.

Det andet narrative landskab hedder *genforfattende samtaler*, og her var Michael White inspireret af Jerome Bruners brug af narrative metaforer i analysen af litterære tekster. Det bliver tydeligt, at den narrative terapi tager sit udgangspunkt i analysen af litterære, fiktive tekster; det virkelige liv er som en historie, hvor klienten er fortæller og læser, mens terapeuten er forfatteren, som forpligter sig til at hjælpe læseren med at blive en bedre forfatter i sit eget liv; dvs. være »medvejviser« i en proces, hvor klienten bliver mere engageret og i stand til at tydeliggøre sin egen stemme i konstruktionen af sin livshistorie. Målet er at erstatte tynde livshistorier – ofte baseret på den gældende kulturs opfattelse af rigtigt og forkert – med righoldige historier.

Positionskortet udgøres af to forskellige landskaber – nemlig et *handlingslandskab* og et *bevidsthedslandskab*. Sidstnævnte erstatter Michael White med begrebet *identitetslandskab*, som han mener er mere passende i den virkelige verden (Bruner brugte begrebet bevidsthedslandskab til analysen af litterære tekster). Handlingslandskabet består af faktiske begivenheder, dvs. historiens tema, mens identitetslandskabet består af klientens tanker, følelser og refleksioner over betydningerne af begivenheder i handlingslandskabet. Disse to landskaber følger en tidslinie, der starter med fortiden og ender ud i fremtiden og tilbyder således et skematisk indblik i og overblik over klientens liv, forventninger, ønsker og værdier. Metoden muliggør, at klientens tidligere handlinger går fra at føles som isolerede hændelser uden sammenhæng, til at blive hændelser med sammenhæng i tid og rum. Der er tale om endnu en måde, der giver mulighed for indblik i noget, man ikke vidste, at man vidste om sig selv og sit eget liv.

Det sjette og sidste narrative landskab hedder *stilladserende samtaler* og handler om at udforske dét svælg, der er mellem

hvad folk kender til og er fortrolige med, og dét de potentielt vil kunne komme til at vide om deres liv. Igen er der tale om at komme frem til en viden om noget, man ikke vidste, at man vidste. Michael White kalder dette potentielle for *zonen for nærmeste udvikling*, og begrebet er lånt af udviklingspsykologen Lev Vygotsky, der brugte det til at forklare, hvordan al udvikling bygger på læring, og at al sådan foregår i det sociale rum. Terapeutens opgave i Michael Whites *stilladserende samtaler* er at bidrage med at bygge et stillads over *zonen for nærmeste udvikling* samt invitere andre til at deltage i denne proces. Her kan man bruge *eksterne vidner*, som er et andet spændende fænomen i Michael Whites praksis. Målet for stilladseringen er en nyvunden følelse af *agethed* hos klienten; en tilstand som kun kan opnås gennem socialt samarbejde med vigtige mennesker i klientens netværk. *Agethed* var hos Michael White det samme som *mestring* hos Lev Vygotsky.

Med afsæt i Vygotskys ideer udviklede White sit kort for *stilladserende samtaler* – bygget op over 5 spørgsmålskategorier. Spørgsmålene kan lignedes med en trappe eller netop et stillads, hvor klienten starter med at distancere sig fra det såkaldte velkendte og fortrolige på et meget lavt og konkret niveau, og ender op med at distancere sig på et meget højt og abstrakt niveau. Ved at klatre op af stilladset sammen med terapeuten og andre vigtige mennesker i netværket (der både kan være til stede rent fysisk eller mentalt hos klienten) bliver klienten langsomt mere og mere bevidst om sit liv, sine værdier og muligheder og får udviklet nye begreber om liv og identitet og får mulighed for at føre disse ud i livet.

Jeg blev inspireret af dette kort som et udgangspunkt for arbejdet med børn i skolen og forestiller mig, at dette narrative landskab kan bruges som et udgangspunkt for en pædagogisk/psykologisk handleplan

(der netop handler om at komme fra et punkt til et andet) – ikke mindst fordi referencerammen er udviklingspsykologisk; det var børn, Vygotsky interesserede sig for. Måske kan kortet medvirke til, at vi som psykologer, lærere, forældre osv. ikke så let forfalder til internaliserende konklusioner om elever som »totalt umotiverede«, »ude af stand til at reflektere over sit eget liv«, »konkret tænkende« osv. Den stilladserende samtaleform er nemlig et socialt samarbejde, hvor vi alle medvirker til sammen med barnet at bevæge os op ad trappen til det øverste punkt på stilladset, i stedet for at lede efter problemer inde i barnet, i forældrene, i lærerne eller hos andre i netværket.

Således er vi tilbage ved mine indledende ord om, at Michael White aldrig på forhånd vidste i hvilken retning en klients historie gik – og han var ikke bange for at færdes i uvisheden. Det skyldes formentlig, at han ikke så sig selv som en ekspert eller autoritet, som ved mere end klienten. Således bør også vi, der arbejder med børn være varsomme med at forfalde til ovenstående konklusioner om børns adfærd og motiver. Nogle gange kan vi nemlig – hvis vi er åbne for det – ende med at komme til at vide noget om et barn, som vi ikke vidste, at vi vidste. Den ydmyghed, der ligger bag Michael Whites tanker og praksis, er et vigtigt udgangspunkt i terapeutisk praksis såvel som i det pædagogiske, psykologiske arbejde i skolerne, så hvad enten man kan tænke sig at gøre eksplicit brug af de narrative landskaber i sit arbejde eller blot lade sig inspirere af etikken i dem, så er bogen af begge grunde meget anbefalelsesværdig.

Cand. psych. *Charlotte Ljunggren*,
PPR Indre By, København.